

38 REFERATEN 38

P. P. Schebesta: Kubu und Jakudn (Jakun) als Proto-Malayen. Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, Band LVI, Heft 3 u. 4, 1926.

Schr. was in de gelegenheid de Jakudn, die op het Schiereiland Malaka wonen, op hun cultuur te vergelijken met de Orang Koeboe in Sumatra en is op grond van dit onderzoek tot de overtuiging gekomen, dat de Koeboe's identiek zijn aan de Jakudn en tot één en hetzelfde volk behooren en dat zoowel de Koeboe's als de Jakudn als Proto-Maleiers zijn op te vatten.

Onder Proto-Maleiers verstaat hij de volksstammen, die een archaïsch Maleisch spreken en eene cultuur bezitten, welke in vele opzichten van de recent-Maleische afwijkt, maar toch daaraan verwant is.

Tewijl de eigenlijke Maleiers door Hindoeïstische en Mohammedaansche invloeden eene verandering hebben ondergaan, wat hun cultuur betreft, zouden de Proto-Maleiers, en zoo ook de Koeboe-Jakudn intact zijn gebleven en het zuiver Maleische cultuurtype hebben behouden.

Schebesta is van oordeel, dat Sumatra de bakermat der Proto-Maleiers is geweest en dat dezen van daaruit ook naar elders zich hebben verplaatst.

De overeenkomst in cultuur, die hij bij de Koeboe's en Jakudn kon vaststellen, betrof o.a. de taal, den akkerbouw, het woningtype, bewapening, vlechttechniek, muziekinstrumenten, sieraden, huisdieren, alsook de sociale organisatie en religieuze opvattingen en gebruiken.

Sch. verwerpt de opvatting van het zeer primitieve karakter der Koeboe-cultuur, hetwelk juist door vroegere onderzoekers zoozeer op den voorgrond was gesteld. Hij acht integendeel de cultuur der Koeboe's, evenals die der Jakudn reeds vrij hoog ontwikkeld, Volgens Schr. stonden de Koeboe's nimmer op zulk een laag niveau van beschaving als door *Hagen* is voorgesteld geworden.

Te betreuren acht ik het, dat door *Schebesta* niet aan de lichamelijke gesteldheid der Koeboe's meer de aandacht is gewijd. Immers na hetgeen daaromtrent o.a. door *Hagen* en *Volz* is medegedeeld, ware eene nadere bestudeering der physiek dezer lieden zeker zeer op haar plaats geweest en gewenscht.

Bij het bezien van afbeeldingen van Koeboe-typen was het mij telkens opgevallen, hoe weinig verschil in uiterlijk kon vastgesteld worden met de overige in Sumatra levende volken. Dezelfde typen, die ik op Koeboe-afbeeldingen zag, heb ik ook herhaaldelijk bij andere stammen in Sumatra waargenomen. Daarom stond het al bij mij vast, dat men in de Koeboe's volstrekt geen apart en bijzonder raslement heeft te zien, afwijkend van de andere stammen in Sumatra. Deze, mijne opvatting heeft ongetwijfeld meer steun gekregen door het onderzoek van *Schebesta*.

K. de Z.

Ernst Hanhart, Ueber Heredodegenerativen Zwergwuchs mit Dystrophia adiposo-genitalis. Art. Institut Orell Füssli, Zürich, 1925, 257 p.

Deze verhandeling is gepubliceerd in den eersten jaargang van het Archiv der Julius Klausstiftung (Bd. I, 1925), doch is tevens afzonderlijk verkrijgbaar. Fraai geïllustreerd en van een reeks tabellen en stamlijsten voorzien, geeft zij de belangwekkende beschrijving van drie families met overeenkomstigen vorm van dwerggroei bij verscheidene der leden. Deze families wonen op van elkaar ver-

wijderde plaatsen, n.m. te Oberegg, een enclave, in het Zwitsersche Bündnertal, in de Appenzeller Alpen en in een kustdal aan de Adriatische zee bij Fiume. De dwerggroei, welke hier niets met cretinisme te maken heeft, laat de onderlinge proporties van het skelet normaal. De kinderen vertoonen vóór het tweede jaar geenerlei afwijking. Van dien tijd af is de groei vertraagd, zoodat ze in volwassen staat ongeveer de grootte vertoonen van een vijfjarig kind. De geestelijke ontwikkeling schrijdt verder. Er zijn onder deze dwergen, die een graad van intelligentie bereiken, welke hen tot nuttigen arbeid, zelfs tot het beheer van een boerderij in staat stelt. De slijtage van het lichaam begint meestal vroegtijdig, doch velen genieten een goede gezondheid, bieden opmerkelijk veel weerstand tegen infectiekiemen en worden oud. Er zijn zeventigjarigen, die hoogstens een meter lang worden. Zeer eigenaardig is de abnormale vetverdeeling over het lichaam, welke aan deze dwergen het uiterlijk van lijders aan z.g. *Dystrophia adiposogenitalis* geeft, een ziekte, welke vroeger aan een afwijking der hypophyse, een der organen van inwendige afscheiding, werd toegeschreven, terwijl men tegenwoordig meer reden vindt te vermoeden, dat de hersenen dicht bij de plaats waar de hypophyse ligt, zijn aangetast.

De onderzochte dwergen, die allen zeer sterk brachycephaal (korthoofdig) zijn, leven in streken, waar inteelt door de afgesloten ligging veelvuldig voorkomt. Steeds worden ze uit normaal uitzierende ouders geboren, die, behalve één of meer dwergen, ook normale kinderen voortbrengen. Bij nasporing in de kerkboeken ter plaatse blijkt steeds, dat er onderlinge verwantschap der ouders bestaat. Men heeft hier ongetwijfeld met een erfelijke afwijking te doen van recessieven aard. De ouders, hoewel uiterlijk normaal, dragen die recessieve erfactor met zich mede. De dwergen zelf planten zich niet voort, maar de afwijking kan — juist omdat ze op recessieve factoren berust — door uiterlijk normalen worden overgedragen.

Een andere erfelijke vorm van dwerggroei, welke o.a. door Bonnevie in Skandinavië beschreven werd, is de chondrodystrophie. Ook deze blijkt langs recessieven weg over te erven; doch in tegenstelling met de goed geproportioneerde bovengenoemde dwergen, vertoonen de lijders aan chondrodystrophie een zeer ongeproportioneerden groei van het skelet.

M. A. v. H.

Hans Ullman. Zur Frage der Vitalität und Morbidität der jüdischen Bevölkerung. Arch. f. Rassen- und Gesellschaftsbiologie. Bd. 18, H. 1, 1926.

Reeds dikwijls is over de afwijkende sterftecijfers en doodsoorzaken bij Israëlieten geschreven, vergeleken met de rest der bevolking. Een belangrijke, door tabellen toegelichte studie vindt men thans in bovengenoemd opstel. De schrijver raakt slechts de kwestie aan, of men al of niet recht heeft de Joden als een afzonderlijk ras te beschouwen en laat het antwoord in het midden. Hij houdt zich voornamelijk bezig met de vraag, of de andere ziekte- en sterfteverhoudingen te wijten zijn aan een in den stam vastgelegde eigenschap, of aan uitwendige invloeden als oeconomische, geographische, hygiënische en psychologische zijn toe te schrijven.

Hij begint met de bekende geringe sterfte onder de Joodsche zuigelingen, welke bijkans overal wordt aangetroffen, hoewel minder sterk in O.-Europa; ook minder in O.-Londen en O.-New-York, waar de uit het oosten komende immigranten grootendeels gevestigd zijn. Ullmann meent, dat men hier niet met een aangeboren hoogere vitaliteit van het Joodsche kind, doch met gunstiger verhoudingen ten gevolge van een geringer kinderaantal en betere verzorging in het gezin heeft te doen. Daar, waar dit aantal — zooals in O.-Europa — stijgt, wordt het onderscheid in sterfte veel minder frappant, valt zelfs dikwijls weg. Dat het totale sterftecijfer der Israëlieten geringer is dan bij de rest der bevolking, brengt

Ullman voor een deel terug tot de geringere sterfte op zeer jongen leeftijd. Hij vindt geen reden om aan het ras als zoodanig een grooter levensvatbaarheid toe te kennen. Ook het bekende feit der geringere sterfte aan tuberculose tracht hij — behalve door bovengenoemde oorzaken — te verklaren door de leefwijze, het beroep, oeconomische en andere uitwendige omstandigheden. Mogelijkerwijze heeft men hier ook met een verkregen weerstand te doen in den loop der eeuwen, ten gevolge van selectie na voortdurende inteelt. Men mag wel verwachten, dat evenals andere infectieziekten dit deden, ook tuberculose in de Ghetto's weleer een verwoestenden invloed heeft gehad en selectief door sparing van de meest weerstand biedenden heeft gewerkt. Aldus zal het vermoedelijk ook met de pokken zijn gegaan, welke thans eveneens bij de Joodsche bevolking minder voorkomen dan bij de rest der bevolking in de sterfdebellen. De grootere sterfte aan hartziekten, vooral ook aan stofwisselingsziekten, voornamelijk diabetes, de geringere sterfte aan ziekte der ademhalingsorganen — wordt door Ullmann hoofdzakelijk aan de levensgewoonten toegeschreven. Bij de diabetes speelt het zenuwslopend leven in het zakenberoep een niet te verwaarloozen factor. „When stocks fall in Wall-street, diabetes rises”, heeft zelfs een Amerikaansch geneesheer gezegd. Welk een onderscheid, wat de laatstgenoemde ziekte betreft, als doodsoorzaak bij Joden en niet-Joden bestaat, leeren o.a. de Amsterdamsche statistieken (op 100.000 personen gedurende 1901—1916 bij de Joodsche mannen en vrouwen resp. 23.5 en 45.51; bij de rest der bevolking 9.92 en 9.8). Het geringer alcoholisme geeft voor eenige ziekten, als b.v. levercirrhose en delirium tremens een voorsprong aan de Israëlieten. Krankzinnigheid daarentegen is veelvuldiger. Hier schijnt de schrijver zich niet aan een verklaring te wagen. Hij doet goed er op te wijzen, dat niet, zooals wel wordt aangenomen, alle chronische afwijkingen van het zenuwstelsel vaker bij Joden voorkomen. Het blijkt b.v. dat epilepsie zeldzamer is dan bij de rest der bevolking. Ullmann wijst er ten slotte nog op, dat vele bronnen van fouten bestaan, zelfs daar, waar geen twijfel aanwezig is omtrent een grooter frequentie, zooals b.v. bij suikerziekte (eerder consulteren van den geneesheer enz. enz.). Zooals bij elk statistisch werk met biologischen achtergrond is het zaak de statistieken met zorg te wikkelen en te wegen alvorens men gevolgtrekkingen maakt.

M. A. v. H.

Dr. L. Vervaeck, „La stérilisation des anormaux et criminels dangereux.” *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*. Mei en Juni 1926.

Schrijver wijst allereerst op het sociale gevaar van een gedegeneerde nakomelingschap. Het aantal abnormalen en onevenwichtigen neemt toe, terwijl het relatief groote aantal nakomelingen veel minder dan vroeger door natuurlijke selectie wordt beperkt. De Eugenetiek tracht door doelbewuste maatregelen dit gevaar zoo klein mogelijk te maken. Als eerste groep eugenetische maatregelen tot instandhouding en verbetering van het ras worden besproken: 1. de Amerikaansche wetsbepalingen betreffende huwelijksbeperkingen; 2. de Scandinavische wetsbepalingen met overeenkomstigen inhoud, doch voornamelijk uit medisch oogpunt; 3. de strafbepalingen in Engeland, Denemarken en in eenige andere staten tegen opzettelijke of bewuste besmetting met venerische ziekten. Veel effect schijnen deze wetten in de praktijk niet te hebben. Het geknoei met medische attesten en moeilijkheden bij de levering van het bewijs maken een juiste toepassing bijkans illusoir.

Als tweede groep maatregelen komen de *sterilisatie-wetten* in aanmerking, die vooral in het Westen van de Ver. Staten toepassing gevonden hebben. In Europa is de sterilisatie als eugenetisch experiment nog niet verder gekomen dan een behandeling in een rapport van de staatscommissie in Zweden en een wets-

ontwerp in Saksen, dat door tegenstand in het Rijk weinig kans heeft nog eens wet te worden.

In 24 staten van N.-Amerika zijn sterilisatiewetten aangenomen, doch lang niet overal in werking getreden om redenen van juridischen en praktischen aard. Over het algemeen worden de wetten toegepast op de verpleegden in asyls en krankzinnigengestichten, hier en daar ook in gevangenissen en zij betreffen voornamelijk geestelijk-defecten, wier erfelijke belasting een gevaar oplevert voor het nageslacht. Bijna nergens wordt de sterilisatie als *straf* opgelegd aan gewoonte-misdadigers (sexuele misdrijven!), niet in het minst doordat het Hoog-gerechtshof een dergelijke strafbepaling in strijd zou achten met de federale constitutie. Uit criminologisch oogpunt is het van belang, dat slechts hoogst zelden toepassing plaats vindt op chronische alcoholisten e. d., bij wie sterilisatie een belangrijk hulpmiddel zou zijn in den strijd tegen pauperisme en criminaliteit. Hoewel de gerechtshoven in verschillende staten de sterilisatie zelf ongrondwettig verklaard hebben en in andere staten de wetten in onbruik zijn geraakt of om praktische redenen niet toegepast worden, is het totaal aantal toepassingen, dat vóór 1921 (de eerste wet is van 1907) 3233 bedroeg, gestegen tot 6244 in 1925. Van de 3233 gevallen vóór 1921 betreffen 84 % psychopathen en slechts 4 % erfelijk belaste misdadigers.

Ook schrijver is van oordeel dat de staat wel het recht heeft ten behoeve van de rasverbetering eugenetische wetten uit te vaardigen, al acht hij sterilisatie als straf en de strafbaarstelling van venerische besmetting verwerpelijk. Wel maken dergelijke maatregelen inbreuk op de individuele vrijheid, doch dit gebeurt ook in niet veel geringere mate bij vaccinatie, quarantaine, vrijheidsbeneming en doodstraf. Natuurlijk moet onderzocht worden in hoeverre uit medisch oogpunt de sterilisatie gevaar zou kunnen opleveren voor den betrokkene. Vooral de onderzoekingen van Prof. Maier te Zürich hebben aangetoond, dat de lichte vorm van de operatie (vasectomie en salpingectomie) geen nadeelige gevolgen voor het individu met zich nasleept, integendeel vooral bij sexuele abnormalen, die anders noodwendig in een gesticht terecht zouden komen, een zekere regemaat der genetische functies meebrengt, die hen in staat stelt aan het maatschappelijk leven te blijven deelnemen.

Nadat schrijver nog de categorieën opsomt, die voor sterilisatie in aanmerking zouden komen, geeft hij als zijn oordeel te kennen, dat in deze kwesties groote voorzichtigheid geboden is. Niet alleen zijn de wetenschappelijke inzichten over de zekerheid van de overerving van bepaalde ziekte-toestanden zeer uiteenlopend, maar ook moeten de voorstanders rekening houden met de moreele bezwaren, omdat bij deze soort van maatregelen allereerst noodzakelijk is, dat de publieke opinie zich met de ratio vertrouwd gemaakt heeft. Bovendien acht Dr. Vervaeck *elimineering* uit de maatschappij in vele gevallen een eenvoudiger en even doeltreffend middel. Gesteriliseerde misdadigers en abnormalen zullen toch, als ze in vrijheid zijn, altijd gevaar blijven opleveren en den staat veel geld blijven kosten. De beste wettelijke maatregelen acht schrijver: de verplichting om besmettelijke ziekten geregeld te laten behandelen; het geneeskundig vooronderzoek (zoo vroeg mogelijk) vóór het huwelijk; sexuele en hygiënische voorlichting; bestrijding van alcoholisme; elimineering zonder het karakter van straf.

Eerst als deze middelen gefaald hebben, kan aan sterilisatie gedacht worden.

A. DE ROOS.

Zeitschrift für Völkerpsychologie und Soziologie. 2. Jahrgang, Heft 4.

Volgens prof. Laserson (lid van het Lethlandsche parlement) in een bijdrage *Die neuesten Schicksale der Staatsidee* wordt de laatste verandering der staatsdoeleinden en der staatsidee als zoodanig door een drietal gewichtige verschijn-

selen gekarakteriseerd. Te weten: het laten vallen van het begrip der staats-sovereiniteit, de verandering van het begrip der natie (niet meer identiek met het begrip van het territoriaal begrensde volk of het nationale territoir), en het opgeven van het staatsgebied als noodzakelijk kenmerk van den staat. Zijn dit de drie zijden van hetzelfde verschijnsel n.l. van het door den staat geleden verlies der qualiteit van hoogste instantie en eenige rechtsbron van het publieke recht, merkwaardigerwijze is het radensysteem de staatsvorm, waarbij het sterkste geloof zich vertoont aan de heerschappij en de overschatting der politiek op kosten van maatschappij en cultuur. Wat de val der soevereiniteitsgedachte betreft, alleen dan kan van een waar bestaan van het volkenrecht sprake zijn, wanneer het standpunt van Hegel, dat staatsrecht op de verschillende soevereine wilsmeeningen der enkele staten zou berusten, opgegeven wordt. In enkele algemeene trekken wordt door L. de evolutie van den Staat met de vele naties naar de tot vele staten behoorende natie geschetst. Z. i. gaat de soverrein heerschende staat zijn einde tegemoet. In een bijdrage *Justiz und Politik* constateert Dr. Alfred Bertram, dat de politiek de rechtspraak verwijt onbevoegd op politiek terrein in te dringen, terwijl de justitie zich er over beklaagt dat zij bij de politiek wordt ingelijfd. Het eerste verwijt wordt gestaafd met voorbeelden van talrijke actueele processen (betr. politieke beleediging, veemmoorden, financieele regeling met de vorsten) en met een beroep op de overschatting van de technische jurisprudentie, onderschatting der menschelijke zijde in de rechtspraak en de tegenspraak tusschen den nieuwen staat en de rechtspraak. Het andere vindt steun in de ontoelaatbare inmenging in de rechtspraak door parlementaire commissies van onderzoek, ontijdige amnestieën en gratieverleeningen, misbruik van de macht der wetgeving. Het staat wel vast, dat aan de benoeming der rechters door de regeering niet getornd moet worden. Ook is duidelijk, dat hun onafhankelijkheid berust op hun onafzetbaarheid. De groote uitdijning der wetgeving heeft de volksachting voor de wet verminderd en de neiging van den rechter doen toenemen, om op de toelaatbaarheid der wetsproductie scherper toe te zien. Het „Reichsgericht” neemt thans aan, dat de rechter de al dan niet grondwettigheid der wetten mag onderzoeken. Op dit punt acht B. evenzeer matiging aangewezen als — omgekeerd — op het gebied van het gratie-recht. Critische bezinning is in de huidige crisis hoog noodig.

H. L. A. V.

Jahresbericht der Estnischen Philologie und Geschichte herausgegeben von der Gelehrten Estnischen Gesellschaft bei der Universität Dorpat. I, Jahr 1918 (VI + 100 blz. Dorpat 1922); II, Jahr 1919 (XII + 232 blz. Dorpat 1923); III, Jahr 1920 (XII + 283 blz. Dorpat 1926).

De drie afleveringen van deze jaarverslagen, welke tot nu toe verschenen zijn, geven een verheugend bewijs van het opgewekte wetenschappelijke leven in den jongen Estnischen staat. De omvang der verslagen neemt voortdurend toe als een gevolg van het stijgende aantal publicaties. Met de grootste nauwkeurigheid wordt geregistreerd, wat er verschijnt — krantenartikels en schoolboekjes worden vermeld, als ze betrekking hebben op historische en philologische onderwerpen. Uit den aard der zaak hebben dergelijke mededeelingen bijna uitsluitend belang voor de Estnische vorschers zelve, daar buitenlanders deze bronnen slechts bij hooge uitzondering zullen kunnen raadplegen. Maar een dergelijk overzicht is dan ook in de allereerste plaats bedoeld voor de landgenooten.

De inhoud is in zes rubrieken verdeeld en wel I. Taalwetenschap; II. Literatuurgeschiedenis; III. Volkskunde; IV. Praehistorie en Ethnographie; V. Geschiedenis; VI. Biographieën en Nekrologieën. Elk dezer afdeelingen is weer systematisch onderverdeeld, waardoor het opzoeken zeer vergemakkelijkt wordt. Maar wat de

grootste waarde aan deze verslagen geeft, dat zijn de uitvoerige inhoudsopgaven, die de voornaamste der behandelde werken vergezellen. Vooral op het gebied der folklore wordt aldus een belangrijk materiaal medegedeeld, en wij kunnen daaruit kostelijke gegevens putten op verschillende gebieden der folklore. De nieuw gepubliceerde varianten van sprookjes, sagen, volksliederen en dergelijke worden nauwkeurig aangeduid, hetzij door een verwijzing naar Aarne's typenregister, het werk van Bolte-Polivka of andere bekende publicaties, hetzij door een korte inhoudsopgave. Zoo worden ons niet alleen toegankelijk gemaakt de nieuwste Estnische publicaties op dit gebied (zooals sprookjes in III, 64—77, verhalen van den dommen duivel III, 71—76, schatsagen I, 37—41, plaatssagen III, 79—84), maar ook niet-Estnisch materiaal wordt medegedeeld, wanneer dit in Estnische vertaling is verschenen. Meestal zijn dit dan reeds van elders bekende verhalen, maar dit is niet het geval met de sprookjes uit Korea, die II, 53—59 uitvoerig worden aangegeven. Belangwekkende bijzonderheden op het gebied der volksliederen vond ik II, 69—85; hieruit bleek mij, dat ook in Estland het eigenlijke volkslied aan het verdwijnen is.

Wetenschappelijke onderzoekingen, zooals die van K. Krohn over de Kalevala, van Rantasalo over landbouwgebruiken, van Eisen over Estnische folklore en mythologie worden uitvoerig gerefereerd. Ik wijs nog op mededeelingen over offergebruiken III, 109—110 en over huwelijksgebruiken III, 120—122. Op archeologisch gebied zijn nog te vermelden de verslagen van praehistorische vondsten; ik teeken daaruit aan III, 116, waar gerefereerd wordt een voordracht van Spreckelsen, die aangetoond heeft, dat reeds omstreeks 2000 v. Chr. een Finschoegrise bevolking in Estland woonde.

Deze verslagen, die met de grootste nauwgezetheid en uitvoerigheid worden samengesteld (voor de afdeling folklore berust de leiding bij Prof. Anderson), brengen een anders moeilijk toegankelijk materiaal binnen het bereik van het buitenland. Folkloristen vooral zullen er tot hun voordeel in snuffelen en er allerlei kostelijke gegevens uithalen.

J. DE VRIES.

The Intern. Journal of Ethics, July en Oct. 1926.

Het is in handboeken van ethiek een gemeenplaats geworden, dat het hedonisme als ethische theorie heeft afgedaan. Gewoonlijk vergeet men daarbij te vragen, hoe het komt, dat deze theorie bij tal van ernstige denkers ingang heeft kunnen vinden; misschien had men dan bij dieper doordringen toch in de verkeerde theorie een gezonde kern kunnen ontdekken. Tegen een dergelijke hooghartige afwijzing richt Ralph Mason Blake in een artikel *Why not hedonism?* een pikant protest en een scherpzinnige argumentatie. Blake is zeer kras in zijn uitspraak: geen enkel argument tegen het hedonisme is steekhoudend gebleken. Ja, de gewone tegenwerpingen lijken hem zoo kinderachtig, dat hij zich bijna schaamt ze te bespreken. Zijn verdediging van het hedonisme is intusschen niet zoo te verstaan, dat hij elk historisch stelsel voor zijn rekening neemt. De grove fouten in het epicurisme en in de theorieën van b.v. Bentham en Mill zijn ad nauseam gedemonstreerd. De fouten van historische stelsels raken echter niet noodzakelijk het beginsel. Veel inkt wordt nog vermorst aan de weerlegging van het z.g. psychologisch hedonisme; niemand meent meer, dat genotsverlangen het eenige menschelijke motief is. En evenmin, dat het 't eenige motief behoort te zijn. De paradox, dat genot slechts is voor hem, die weinig aan genot denkt, is met het hedonisme zeer wel te vereenigen. Ook het verwijt van egoïsme raakt de hedonistische theorie niet; de kwestie betreft immers de waarde van genot in zich zelf, en niet de waarde van genot voor mij. Het bezwaar, ontleend aan de onmogelijkheid van de z.g. hedonistische „calculus” geldt voor elke teleologische theorie; natuurlijk is mathematische nauwkeurigheid buiten-

gesloten. Men zegt: „Een toestand van onafgebroken genot zou niet werkelijk genotvol zijn.” Wat kan die tegenwerping anders beteekenen dan dat genot geen genot is? Is hier geen verwarring van gedachten? Een zeer algemeen misverstand is, dat men voorbijziet het onderscheid, dat de hedonist maakt tusschen genotvolle ervaring, die op zich zelf goed is, en zedelijke waarde, die enkel goed is als middel. Prof. Taylor schrijft: „Iemand is niet zedelijk goed, omdat zijn loopbaan gekenmerkt wordt door buitengewone gevallen van onverwacht geluk.” Zeker niet, maar de hedonisten beweren niet, dat *zedelijke* goedheid bestaat in genotservaring; voor hen is zedelijke goedheid niet een waarde op zich zelf, zij ontleent haar waarde aan het feit, dat bepaalde daden en gezindheden *uitloopen* op gevolgen, die genotvoller zijn dan de gevolgen van andere daden en gezindheden. Blake schrikt zelfs niet terug voor de consequentie, waarvoor Moore den hedonist plaatst, namelijk om den geestestoestand van een dronkaard, wanneer hij met intens genot potten en pannen tegen den grond gooit, even waardevol te achten, even kostelijk om te bezitten, als het genot van iemand, die met volkomen dezelfde intensiteit geniet van de schoonheid van King Lear. Hij aanvaardt de conclusie, maar wijst er bij op het misleidende van dergelijke voorbeelden, omdat onwillekeurig bij de beoordeeling sterk meewerkt de gedachte aan de oneindig verschillende beteekenis van beide geestesgesteldheden voor de totale levens van deze menschen en hunne naasten. Abstraheert men echter zorgvuldig daarvan, dan heeft hij niets tegen de hedonistische beschouwing der zaak.

Over *Religion and experimentation* schrijft Guy Allan Tawny. Het onderwerp is: de verhouding van kerk en academie, of beter, van godsdienst en wetenschappelijk inzicht. Schr. betreurt in hooge mate de divergentie van deze beide in den modernen tijd. Zij hebben elkaar juist zoo bitter noodig, niet het minst in Amerika. Theologen wantrouwen de wetenschap, zij houden zich afzijdig van haar, zij zien in wijsheid niet anders dan trots op eigen kunnen. En zij verwonderen zich, dat hun hoorders, onder den indruk van de vorderingen van de wetenschap en van hare toepassingen op het leven, verstrooid en koel zijn. En omgekeerd, de wetenschap heeft een neiging om technisch, mechanisch te worden. En wij kunnen de functie van vereering niet missen. Die functie is volkomen onmisbaar voor gezond en waardevol leven; zij is belangrijk genoeg om de oprichting van classicke tempels en Gothische cathedraalen te rechtvaardigen. Inderdaad, zij is zoo belangrijk, dat men zich soms verwondert, hoe een van ons nog iets anders kan doen dan zichzelf op te voeden in deze kunst. Om verschillende redenen daarom is het noodig, dat deze beide elkaar vinden. Schr. zegt o.a. nog: In de straten van vele steden heerscht een waar schrikbewind. Een der diepere oorzaken is het gebrek aan wezenlijke samenwerking tusschen de kerken en de andere geestelijke machten der samenleving. Geweld alleen baat niet, slechts hoger gemeenschapsleven kan redden.

G. Hanumantha Rao tracht inzicht te geven in „*The basis of Hindu ethics*”. Hij heeft daarvoor twee redenen. Ten eerste, zonder een voorafgaand onderzoek naar den grondslag zijn de Indische ethische theorieën, haar deugden- en plichtenleer, niet te begrijpen. Ten tweede, de denkbeelden van Europeesche geleerden over dit onderwerp zijn nog vaag en onbepaald. Hij poogt nu aan te toonen, dat de Hindoe moraal haar grondslag aan den eenen kant heeft in de metaphysica, en aan den anderen kant in de psychologie en sociologie. Hij houdt zich daarbij aan de orthodoxe ethische overlevering, die haar uitdrukking vindt in de Bhagavad-Gita, de Manusmriti, de Purana's en de boeken van Niti. Een korte resumptie van dit speciale artikel is niet mogelijk. Als kenmerkend citeer ik alleen het volgende: „De neiging van de moderne Europeesche wijsgeeren om metaphysische problemen onafhankelijk van de moraal en zedelijke problemen onafhankelijk van de metaphysica, het denken afgezonderd van het leven en het leven afgezonderd van het

denken te beschouwen, is aan de Indische wijsgeeren ten eenen male vreemd. Dit beteekent niet, dat de logische waarden ondergeschikt zijn aan de ethische. De metaphysica vindt haar verificatie in de ethiek en de logica in het leven. Beide zijn daarom onafscheidelijk en complementair. Het ideaal van Plato, dat de wijsgeeren koningen zouden zijn, is in zekeren zin in Indië verwezenlijkt. Ofschoon de sannyasis geen koninklijke macht bezat, werden toch de aardse koningen geleid door de wijze woorden van den kluizenaar. Indien Indië heden in een moreele, sociale en politieke chaos geworpen is, komt dit, doordat de invloed van de sannyasi zwak geworden is."

Het vrijheidsprobleem is overal weer aan de orde. Van naturalistisch standpunt behandelt C. Judson Herrick het probleem in *Biological determinism and human freedom*. Ter karakteriseering het volgende: „De naturalistische behandeling eischt, dat het begrip van onveroorzaakt handelen, en alle metaphysische categorieën, absoluitheden en sancties streng worden buitengesloten." „Het is vrijheid: te leven en te groeien, te weten dat wij het doen, en van die kennis te genieten, den waarschijnlijksten of mogelijken toekomstigen loop van het leven en van de persoonlijke ontwikkeling vooruit te zien en bewust deel te nemen aan de beheersching van de toekomstige ontwikkeling. Deze natuurlijke vrijheid is werkelijk en in haar vinden wij onze voldoening."

Hiermee hebben wij gememoreerd wat ons als het merkwaardigste in deze afleveringen trof. Zij bevatten verder nog artikels over den aard der aesthetische ervaring; de weerloosheid; het religieus element in Plato's wijsbegeerte; het synthetisch beginsel in Butler's ethiek; idealisme, realisme en de sociale orde.

N. W. B.

Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie. Band XX, Heft 22.

Fruchtbarkeit der Rechtsphilosophie? Ziele unserer Wissenschaft heet het aanvangsartikel van Prof. Sauer, dat verre perspectieven opent. Niet het wetenschappelijk gebied als geheel, de verschillende rechtsphilosophische richtingen of het wezen van recht of maatschappij, maar het probleem zelf dient uitgangspunt te zijn: rechtsphilosophie dient den grond te leggen voor de rechtswetenschap; om de vruchtbaarheid der rechtsphilosophie gaat het. Door de verkeerde methode, om eenzijdig van boven uit te gaan, hebben z.i. ook of misschien juist grooten als Kant en Hegel betrekkelijk weinig voor de rechtsphilosophie kunnen doen. De verschillende richtingen hebben volgens S. elk haar verdienste, maar zijn alle eenzijdig; in de plaats van haar eindeloozen strijd moet een groote eenheid komen. Rechts- en sociale filosofie moet verzamelplaats worden voor wetgevende ervaringen. In de organisatie, die dit ruime gebied omvat, onderscheidt S. een juridische, een sociologische en een philosophische groep. Na een paar meer specifiek-Duitsche artikelen, die we voorbijgaan, behandelt de Münchener Ministerialrat *Sauerländer Ordnung und Recht*. De vraag wordt er in behandeld of de orde het recht of het recht iets zelfstandigs naast of boven de orde is. Uitgegaan wordt daarbij van het gezichtspunt der gelding. Een orde heeft gelding noodig, om orde te kunnen zijn. Het is niet voldoende, dat een orde alleen werkelijk is en misschien ook feitelijk opgevolgd wordt, zij heeft nog een geldingswaarde noodig. Doordat er een macht is die tegenstand verhindert, krijgt de orde nog niet de noodige geldingskracht. De orde zelf kan niet beslissen of haar de gelding der rechtsverbindbaarheid toekomt of niet. Nu moet, omdat de voor beide onontbeerlijke gelding totaal ongelijksoortig zijn moet, ook orde en recht van elkaar verschillen. De orde moet werkelijk voorhanden zijn, de rechtsregel (verschijningsvorm van het recht) behoeft niet werkelijk voorhanden te zijn. Wanneer nu toch nog de ordetheorie haast onbestreden heerscht, is dit het gevolg van een groot aantal oorzaken, waarvan S. een drietal noemt. Het artikel van professor *Binder: Kantianismus und*

Hegelismus in der Rechtsphilosophie bedoelt niet de bespreking der rechtsphilosophische systemen van Kant en Hegel om die dan tegenover elkaar te stellen en af te wegen, maar veeleer het Kantianisme en Hegelianisme als verschillende richtingen in de tegenwoordige rechtsphilosophie. Daarbij beschouwt B. Hegel als den voleindiger van Kants grondgedachte, als sluitsteen der critische filosofie; de Copernicaansche wending en het primaat der practische rede wordt daarbij vooropgesteld. We moeten echter, volgens B., om de wereld van den geest te bevatten, met Hegel boven Kant uitgaan, vóór alles in de wereld van het recht. Voert de idee der wettelijkheid van het subject als voorwaarde der wettelijkheid van de wereld tot een verheffing in de bovenindividueele sfeer, dan bereiken we in zake recht en staat een hooger standpunt dan Kant. Hier bovenal moet rechtsphilosophie 'practische filosofie zijn. De twee belangrijke bijdragen, die de artikelenreeks dezer inhoudsvolle aflevering afsluiten, *Der Rechtsbegriff von Prof. Karl Wolff* en *Römischrechtliche Einflüsse auf die Rechtsentwicklung im britischen Weltreich* van *Staatsanwalt Dr. Wilke* (ook voor ons recht van beteekenis, speciaal blz. 311), leenen zich minder goed voor resumptie.

H. L. A. V.

ONJUISTE BELASTINGAANGIFTE EN MORAAAL.

Met het verzoek der Redactie, om de antwoorden der lezers op haar vraag in den 2en Jg. Nr. 2 (blz. 233: „Het vraagstuk der belastingontduiking”) te verwerken, zit ik verlegen. Er zijn maar 5 antwoorden gekomen. Voelden alle andere lezers zich onvoldoende geïnteresseerd, of... te veel geïnteresseerd?

Met alle, ja des te meer waardeering voor die 5 noem ik het jammer. Want bij deze rondvraag waren noodig niet breede beschouwingen over het vraagstuk in het algemeen, doch openhartige uitspraken van de individueele ervarinkjes van velen: hoe het hun bij het invullen van hun belastingbiljet vergaat. Uit een veelheid van gevallen van zelfdoorleefde motieven zou men het zeer complexe probleem wellicht wat beter meester zijn geworden.

Nu — zie ik, wat *feiten* betreft, allereerst onze nationale schaarste, althans schuwheid, bewezen. Slechts één antwoorder komt uit voor eigen gewaarwordingen — en dat is een auteur, wien het uitspreken van eigen gevoelens dus gewoonte is. Met zijn toestemming meld ik hier, dat het Felix Ortt is.

Hij acht, met verwijzing naar zijn geschrift „Staat en Volk” (De Waelburgh, Blaricum) en naar Kjellén, den Staat een organisme van hooger orde, dat zich gelijk elk organisme tracht te handhaven zonder zich veel te bekommeren om het welzijn der ondergeschikte organismen (individuen).

Die Staat, waarvan hij zich geen deel voelt, is een machtige tiran, die mij wel in veel opzichten beschermt en voordeel geeft, maar mij onderdrukt, waar 't in zijn belang is. De staatsburger kan zich van hem niet losmaken, evenmin als de slaaf van den slavenhouder (gedwongen band), tenzij om tot een ander in dezelfde verhouding te geraken.

Anders ware het, als hij, die principieele bezwaren tegen gehoorzaamheid aan bepaalde wetten heeft (anarchist, principieele dienstweigeraar, principieele niet-stemmer), zich kon losmaken uit het Staatsverband en van die plichten en de adequate voordeelen van het burgerschap afstand doen. Doch nu de Staat dien uitweg heeft afgesloten, blijft hij, het algemeen kiesrecht ten spijt, een tiran. Dat tiranniek karakter is immoreel vanuit een individueele (b.v. Christelijke) ethiek.

Ortt erkent echter de zegeningen en het noodzakelijke der Staatsordening, en dus ook het recht van den Staat om van hen, die van die ordening profiteeren, belastingen te eischen. Anders dan Kees Boeke, die tegen belastingbetalen gewensbezwaar heeft. (Had die óók maar geantwoord! V.). Met groote bereidwilligheid betaalt hij dus zijn aandeel — uit billijkheidsoogpunt.

Doch waar de Staat een deel besteedt aan wat voor zijn individueele ethiek verkeerd, ja zondig is (leger-instandhouding), zou hij gaarne zijn aan die ethisch-afkeurenswaardige Staatsuitgaven ten goede komend aandeel *niet* betalen. Dit is echter niet mogelijk zonder zelf ethisch-afkeurenswaardig te handelen — en daarmee zijn wij aan de onjuiste belastingaangifte!

„Ik doe mijn juiste aangifte niet uit plicht tegenover den Staat, maar alleen uit plicht tegenover mijzelf, daar ik een leugen, zelfs tegenover een tiran, minderwaardig vind. Daarentegen zal ik met groot genoegen een belasting ontduiken, indien ik dit kan doen zonder zelf minderwaardig te handelen, b.v. als de Staat zoo onverstandig was uitwegen open te laten, die ik openlijk, zonder mijzelf te vernederen, kan inslaan¹⁾”.

Doch waar Staat en Gemeenschap niet identiek zijn, verklaart Ortt, dat hij „zeer verheugd zou zijn het bedrag, waarmee ik kans zag de Staatsbelasting te ontduiken, onmiddellijk aan de Gemeenschap (Watersnoodcomité, Tuberculosebestrijding, enz.) ten goede te doen komen”.

Op den grondslag der belastingheffing en daarmee verbandhoudende Staatsfilosofie gaan de andere antwoorden niet in. Hoe men zich strikt kan houden aan de vragen der Redactie en de zaak toch weinig vooruithelpen, bewijzen de antwoorden van een akademisch man:

1. De *verklaring* ligt in gunstige uitzonderingsgevallen in gebrek aan sociaal, staatsburgerlijk, gemeenschaps-besef, gevolg van domheid, beperkt inzicht en egoïsme; en in deze en in alle andere gevallen in tekort aan werkelijke eerlijkheid en moraal.

2. De *motieven* zijn hebzucht, en ontkenning of negeering van noodzaak en plicht tot sociale offervaardigheid en saamhoorigheidsgevoel.

3. De *verontschuldigen* zijn de overbekende drogredenen; ze zijn alleen noodig tegenover derden. Tegenover zichzelf voelt men de behoefte aan verontschuldiging niet. Het moreele defect, dat de oneerlijkheid mogelijk maakt, doet die behoefte niet eens opkomen. Overigens paait men zich met „zoovele anderen doen het ook”. In den grond zal bijna ieder moeten bekennen, dat geen verontschuldigen mogelijk zijn. Stond er uitsluitend gevangenisstraf op opzettelijk onjuiste opgave, dan zouden de verontschuldigen (drogredenen) tot een minimum slinken.

De 3 antwoorden, die het meest concreet worden, zijn gegrond op de onderscheiding tusschen menschen met wisselende inkomsten (zakenman, boer, rentenier) en met vaste (ambtenaar).

Eén zegt: de ontduiking door den zakenman ligt in den aard der belastingen zelf. In het algemeen toch gehoorzaamt men niet uit gemeenschapsgevoel (anders F. Ortt, voor zichzelf), maar uit vrees voor straf of ander nadeel. Dit nadeel treedt niet in bij onjuiste opgave van vermogen of inkomen door den zakenman, wijl deze vrijwel niet te controleren is (kom kom...! V.) Het is dus een psychologische fout te eischen, dat hij zelf die opgave doet, temeer waar zijn standpunt is, dat de schuldeischer niet den schuldenaar vraagt te zeggen wat hij schuldig is, doch eischt, wat hij zegt te vorderen te hebben. Daardoor wordt de aangifte een strijd tusschen aangever en fiscus — een sport, die met moraliteit weinig te maken heeft.

Een leeraar uit het Noorden critiseert de formuleering der vraag. „Zeer velen, die overigens eerlijk mogen heeten” — maar wie zijn dat? In den handel kan men z. i. noodzakelijk niet volkomen eerlijk zijn; en hij gaat in op eerlijkheid in

¹⁾ Inderdaad gaat O. hier over op het probleem der ontduiking. Daarin steekt een grooter rechtsprobleem dan het moreel-maatschappelijk probleem; m. i. ten onrechte heeft de Redactie het met de verklaring der onjuiste aangifte vermengd. Waar de antwoorden over ontduiking spreken, heb ik dat maar laten staan, ook waar ze alleen de zonder meer onjuiste aangifte bedoelen.

geldzaken in het algemeen, b.v. de verbazing van winkeliers als hij terugkwam op een door vergissing 10 gulden te laag gestelde rekening.

Zouden er nu onder hen, „die niet door hun zaken tot zekere oneerlijkheid gedwongen zijn”, nog weer zijn die hun inkomen niet juist opgeven? Misschien wel, maar er zijn er ook bij, die het uit onkunde te hoog opgeven. En het eerlijk opgeven doen ze met tegenzin, omdat ze weten dat anderen het niet doen, en omdat de wetten zoo strak zijn. Deze leeraar klaagt dat hij, wegens woninggebrek elders wonend, geen reiskosten in aftrek mag brengen en als forens een-derde méér belasting betaalt. Dat maakt wrevelig, zegt hij, en zal „meniggen” (over zichzelf zwijgt hij hier) doen zoeken naar middelen om dat teveel weg te werken. Ook deze leeraar noemt het een soort sport, om met hulp van particuliere accountants de regeeringsaccountants te foppen.

Hij noemt nog een algemeen motief, dat vooral bij minder-ontwikkelden meespeelt: men weet niet waar zijn geld blijft, en is overtuigd dat alles even goed gaat als men niet betaalt; men doet niemand tekort en bezorgt zichzelf een voordeeltje.

De vorige antwoorder zei t. a. v. den ambtenaar: met zijn vaste inkomsten kan hij niet ontduiken, met de andere is hij evenzeer geneigd het te doen als de zakenman, doch uit een ander motief: door diens tekortkoming relatief meer betalend dan deze, acht hij zich gerechtigd niet alles op te geven, teneinde een correctie aan te brengen „en aldus mede te werken tot juiste en billijke toepassing der wet volgens haar bedoeling”. Als iedereen ontduikt, krijgt iedereen tenslotte hetzelfde te betalen als bij juiste aangifte het geval zou zijn, al is het nominaal percentage hooger. Antwoorder zegt, dat de Italiaansche fiscus den ambtenaar met het oog op de ontduiking door anderen een aftrek van 20 % toestaat, en acht dit juist.

Dezelfde gedachte spreekt uit wat de laatste antwoorder weergeeft... uit een gesprek met een ander, een leeraar, „een ontwikkeld, nauwgezet man”. Die geeft, als hij kan, pl.m. 20 % minder inkomen op, dan hij heeft; tracht dus geheim te houden, als hij een extraatje heeft; wenscht niet te betalen voor wat een ander te weinig betaalt. Hij zou tot den laatsten cent betalen, als iedereen eerlijk betaalde: doch wat anderen niet betalen, maakt het belastingpercentage voor den ambtenaar, die precies nagerekend kan worden, hooger dan 't moest zijn.

Belangwekkend in dit antwoord is de verwijzing naar H. du Passarge, *Les perplexités du contribuable croyant* (*Les Etudes*, 20 Jan. 1926, blz. 193 vlgg.) over de Katholieke opvatting van den belastingbetalingsplicht. Literatuur zou natuurlijk nog veel te noemen zijn. Doch niet verzamelen van titels of zelfs referaten was ditmaal het doel, doch van eigen originair materiaal.

Sinds enige jaren bestaat een „Vereeniging voor Belastingwetenschap”, actiever en van studieuzer opzet dan waarop vrijwel enig ander vak te onzent kan bogen. Doch of zij ook gelegenheid zal vinden, dezen sociologischen en ethischen kant te bestudeeren? Het blijft jammer, dat „M. en M.” haar geen rijker bijdrage tot „de psychologie van den belastingbetaler”, zooals P. J. A. Adriani het genoemd heeft, kan bieden.

M. P. VRIJ.